EKONOMIA XXI WIEKU ECONOMICS OF THE 21ST CENTURY 2(2) • 2014
ISSN 2353-8929

Jan Rymarczyk
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

RECENZJA KSIĄŻKI TADEUSZA WŁADYSŁAWA KOWALSKIEGO „GLOBALIZATION AND TRANSFORMATION IN CENTRAL EUROPEAN COUNTRIES: THE CASE OF POLAND"

DOI: 10.15611/e21.2014.2.10

Celem recenzowanej książki jest przedstawienie procesu transformacji systemowej w Polsce na tle zasadniczych przemian dokonujących się w gospodarce światowej w porównaniu z wybranymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej, w których mają miejsce takie przemiany, tj. z Węgrami, Republiką Czeską, Słowacją i Ukrainą oraz krajami Europy Południowej – z Grecją, Portugalią, Hiszpanią i Turcją, w których podobne przemiany wystąpiły wcześniej.

W pracy brakuje wyraźnie postawionej hipotezy badawczej. Ze struktury pracy oraz zawartych w niej treści wynika jednak, że autor założył istnienie związku między globalizacją a transformacją systemową w krajach Europy Środkowo-Wschodniej, w tym szczególnie w Polsce. Ma ona charakter teoretyczno-empiryczny i interdyscyplinarny – wykorzystuje dorobek teorii ekonomii, teorii polityki gospodarczej i międzynarodowych stosunków gospodarczych. Rozważania prowadzone są głównie na poziomie makroekonomicznym. Podstawowymi metodami badawczymi są analiza przyczynowo-skutkowa, historyczna, porównawcza i statystyczna oraz opis. Praca została oparta na bogatej literaturze przedmiotu, głównie zagranicznej, z pominięciem dorobku wielu polskich badawczy, z wyjątkiem samego autora książki, który wymienia się w bibliografii aż 25 razy. Nie można oczywiście z tego powodu stawiać mu zarzutu megalomanii, ale wydaje się, że należałoby zachować pewne proporcje dotyczące akcentowania swojego wkładu w rozwój dużej dyscypliny wiedzy w relacji do innych autorów. Istotną rolę w pracy odegrały również międzynarodowe źródła statystyczne, które niekiedy są pomijane w bibliografii (np. GI Database, WDI Database).

Strukturę pracy należy uznać za prawidłową, logiczną i przejrzystą. Składa się ona z sześciu rozdziałów, wstępu, posłowia i bibliografii. Trzy pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, a trzy następne oparte są głównie na empiryczno-statystycznych badaniach.

W pierwszym rozdziale pracy zatytułowanym „Contemporary globalization and liberalization" autor dokonał analizy związków występujących między globalizacją

a liberalizacją. Rozpoczął od objaśnienia pojęcia globalizacji, przedstawił jej specyficzną periodyzację (tzn. w literaturze przedmiotu występują również inne bardziej przekonywające) oraz przyjął, że liberalizm stanowi podstawę współczesnego studium globalizacji. Wydaje się jednak, że postęp naukowo-techniczny odgrywa zasadniczą rolę i może właściwe byłoby poświęcenie mu odrębnej części rozważań w tym rozdziale. Po interesującej prezentacji Schumpeterowskiej koncepcji kreatywnej destrukcji rozdział kończy ogólna analiza globalnych przepływów towarów, finansowych i kapitałowych z końca XX w. i pierwszej dekady XXI w., ze wskazaniem na powstałe nierównowagi i rolę Chin zmieniającą gospodarcze układy sił na świecie oraz pojawienie się tendencji zwanej „nowym regionalizmem" i związanych z tym implikacji dla gospodarki światowej.

Drugi rozdział pracy pt. "Economic policy in the modern time" zawiera charakterystykę głównych trendów w światowej polityce gospodarczej po drugiej wojnie światowej oraz ich teoretyczne uzasadnienie, któremu poświęcona została przeważająca jego część. W konkluzji autor słusznie stwierdził, że związane z globalizacją zagrożenia i globalny kryzys finansowy lat 2007-2009 wymagają rewizji i poprawy efektywności polityki gospodarczej krajów mających największy wpływ na gospodarkę światową. Szczególnie ważne dla osiągnięcia equilibrium gospodarczego będzie zapewnienie wysokiej jakości ich otoczenia instytucjonalnego, elastycznego rynku pracy i zdolności do kreacji innowacji.

„Globalization and financial crises" to tytuł trzeciego teoretycznego rozdziału, który został poświecony zjawiskom kryzysowym we współczesnej gospodarce światowej. Na podstawie literatury przedmiotu i dostępnych danych statystycznych autor przedstawia zwięźle typologię kryzysów, odwołując się do znanego ich podziału według Krugmana/Obstfelda, a następnie omawia kryzys azjatycki z lat 1997--1998, globalny kryzys finansowy lat 2007-2009 i reakcje na niego. Szkoda, że nie uwzględnił także kryzysu finansowego krajów PIIGS (Portugalia, Włochy, Irlandia, Grecja, Hiszpania), w tym szczególnie greckiego. Ważną konkluzją jest, że nowe trendy, które wystąpiły w gospodarce światowej, w tym pojawienie się Chin jako mocarstwa gospodarczego, powodują, że międzynarodowy system finansowy staje się coraz bardziej wyalienowany, niepoddający się interwencjom poszczególnych banków centralnych i innych regulatorów. W związku z tym wymagana jest koordynacja międzynarodowej polityki ekonomicznej, przede wszystkim USA, Unii Europejskiej i Chin. Wydaje się, że grono tych najważniejszych państw powinno być poszerzone o pozostałe (poza Chinami) kraje BRICSA (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, Republika Południowej Afryki i Argentyna).

Czwarty rozdział „Economic transformation in Central Europe" oznacza przejście do empirycznej części pracy. Celem jego jest, jak pisze autor, „Empiryczna ocena i porównanie polskiej ekonomicznej transformacji z lat 1990-2012 z efektami osiągniętymi przez kraje Europy Środkowej (CEC) – tj. Węgry, Republikę Czeską, Słowację i Ukrainę, oraz ekonomicznymi wynikami krajów Europy Południowej, a mianowicie Grecji, Portugalii, Hiszpanii i Turcji" (s. 98).

Rozdział składa się z czterech części. Pierwsza zawiera uzasadnienie wyboru kontekstowych krajów oraz rozważania związane z teoretycznymi aspektami transformacji, wzrostu i konkurencyjności (model bazujący na funkcji produkcji Cobba-Douglasa). W drugiej części autor zajął się progowymi warunkami transformacji systemowej w Polsce i w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej, kładąc nacisk na strukturalne i makroekonomiczne uwarunkowania. W trzeciej części dokonał oceny wybranych stymulatorów i barier wzrostu. W końcowej, czwartej części skoncentrował się na skutkach procesów transformacji, tj. efektywnych kursach walutowych PKB *per capita* i międzynarodowej konkurencyjności badanych krajów. W konkluzji zawarł ważne wnioski o pozytywnej ocenie efektów polskiej transformacji w porównaniu z innymi krajami oraz o jej słabościach, których usunięcie stanowi wyzwanie dla polskiej polityki gospodarczej.

„Privatization. The case of Poland" jest przedmiotem piątego rozdziału recenzowanej książki. Stanowi on kontynuację rozważań nad procesami transformacji systemowej, ponieważ zmiany własnościowe, denacjonalizacja, to jeden z najważniejszych jej elementów i warunek funkcjonowania gospodarki rynkowej. Zgodnie z przyjętą metodą autor rozpoczyna rozdział od teorii prywatyzacji, a następnie przedstawia jej znaczenie w całokształcie politycznych i ekonomicznych reform lat 1989/1990. Rozdział kończą uwagi na temat specyficznych cech polskiej prywatyzacji i konkluzje. Autor generalnie pozytywnie ocenia prywatyzację, wskazując na towarzyszące jej również negatywne odczucia społeczne wynikające z błędów i nadużyć popełnionych przy jej realizacji oraz wzrostu dywersyfikacji w dochodach i majątku różnych grup społecznych.

Ostatni, tj. szósty rozdział pracy „Poland's economics performance compared" stanowi podsumowanie rozważań na temat polskiej transformacji zapoczątkowanych w rozdziale czwartym i ostateczną ich ocenę. Autor postanowił zrealizować dwa cele. Pierwszy to prezentacja i ocena osiągnięć w sferze regulacji w Polsce, a drugi to porównanie efektów gospodarczych Polski z wybranymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej. W wyniku przeprowadzonych badań doszedł do wniosku, że żaden z polskich rządów nie był w stanie w sposób istotny poprawić jakości ogólnych instytucjonalnych ram polskiej gospodarki, czego przejawem jest słabość instytucji prawa i niewielkie zaufanie do administracji publicznej i instytucji państwowych, co oczywiście ma negatywny wpływ na wydajność, wzrost PKB i konkurencyjność polskiej gospodarki. Wydaje się, że nie od rzeczy byłyby tu przedstawienie zmian pozycji Polski w rankingu korupcji i ocena działalności rządów w jej zwalczaniu. Natomiast przeprowadzona analiza porównawcza pokazuje, że Polska była w stanie lepiej przezwyciężyć zewnętrzne szoki w postaci kryzysów niż inne kraje ze względu na posiadanie solidnych podstaw gospodarczych. Relatywnie pozytywne efekty zostały osiągnięte pomimo słabości w sferze instytucjonalnej, których przezwyciężenie jest warunkiem koniecznym dalszego rozwoju kraju.

Generalnie moja ocena książki jest pozytywna. Stanowi ona rzetelne i interesujące opracowanie tematu polskiej transformacji systemowej w kontekście procesów

globalizacyjnych, w porównaniu z wybranymi krajami Europy Środkowo-Wschodniej i Południowej, w których zachodziły lub zachodzą podobne przemiany. Ten relatywizm jest bardzo cenny, ponieważ pozwala obiektywnie ocenić dokonania, które często są z różnych przyczyn (politycznych, ignorancji, naszej skłonności do narzekań) dezawuowane. Autor dobrze dokumentuje prezentowane zjawiska i wyciąga prawidłowe, bardzo wartościowe wnioski. Zarówno teoretyczna, jak i empiryczna strona pracy zasługuje na duże uznanie. Praca dobrze spełnia również pod względem formalnym kryteria publikacyjne. Być może dołączenie *case studies* uczyniłoby jej narrację bardziej plastyczną. Przydatne byłoby także zamieszczenie wykazu użytych skrótów.